

Cikkünk képei
a kazahsztáni
Ekibasztuzban
készültek 1998-ban.
Fotó: Mohi Sándor

NEHÉZSORSÚAK

RÓZSÁS JÁNOS

LÁGERÉLETRŐL ÉS SZOLZSENYICINRŐL

Rózsás János kilenc évet töltött szovjet kényszer-munkatáborokban. Gulag-éveinek legemlékeztesebb momentuma, hogy az ekibasztuzi lágerben megismerkedett és összebarátkozott Szolzsenyicinnel, aki később, Nobel-díjának átvételkor is megemlékezett róla. Rózsás János, aki 18 évesen, 1944-ben került hadifogságba, végül Sztálin halála után, 1953-ban szabadulhatott. 1962-ben, mikor megjelent az *Ivan Gyenyiszovics egy napja*, nagy meglepetéssel fedezte fel, hogy az író nem más, mint egykori rabtársa. A sors, il-

letve a történelem iróniája, hogy a Kossuth Kiadó épp Rózsás Jánossal akarta megírtni az anti-Gulag-regényt. Ő azonban hátralévő életét a Gulagon történetek feltárásának és bemutatásának szentelte. Ennek a hatalmas munkának lett az eredménye – többek között – a Gulag-lexikon. Művei hozzájárultak ahhoz, hogy sorstársainak élettragédiájára ne hulljon a feledés homálya. Az alábbiakban Sára Sándor Nehézsorsúak címmel készített dokumentumfilm-folyamából idézzük fel a Rózsás János által elmondottakat.

BARÁTOM, SZÁSA

1950-ben a kazahsztáni Ekibasztuz sivatagi lágerében került közénk Alexandr Iszajevics Szolzsenyicin, aki fizika–matematika tanár volt, s rendkívüli érdeklődő típusú ember, nagy könyvmoly, könyvtárlátogató. És mivel én is ugyancsak bújtam a könyveket, megismerkedtünk a láger könyvtárszobáján keresztül, és barátság szövődött közöttünk. Ugyanis őt nagyon megérintette az, hogy egy magyar ennyire érdeklődik az orosz irodalom és kultúra iránt, még ilyen súlyos lágeri körülmények között is. Mert hisz egy öt-ezer fős lágerben voltunk, s a könyvtárlátogatók száma nem haladta meg a negyven-ötvenet, tehát az egy százalékot, és az egy százalékban egy magyar is volt, akit örökké könyvvel a kezében vagy újsággal a kezében lehetett látni.

Mivel látta az érdeklődésem, azt mondta, hogy irodalomtanárommá szegődik, s beszél olyan írókról, költőkről, akiknek a könyveivel én a lágerkönyvtárban nem találkozhatok. Mert vagy kivégezték őket, vagy szilencium alatt vannak, vagy egyszerűen elhallgatják őket. Azt mondanom sem kell, hogy Dosztojevszkij, Tolsztoj se fordult elő a könyvtárban, ő se volt kedvenc. Tehát meglehetősen furcsa váltogatása volt a lágerkönyvtárnak, de az ember kiéhezett, mindent elolvasott. És akkor ő beszélt nekem olyan írókról, költőkről, akikkel kapcsolatban, hát nem volt ildomos beszélni. Ez nagyon nagy bizalom jele volt, mert egy speciális politikai fogolytáborban, ahol spiclik surrannak körülöttünk, őszintén beszélni, az nagy kockázat és nagy bizalom jele volt.

Na most, Szolzsenyicin szabadult '53 februárjában, márciusban meghalt Sztálin. A sors úgy hozta, hogy a külföldi állampolgárokat júniusban összeszedték, decemberben hazajöttünk. Címet nem cseréltünk, mert ő is ment száműzetésbe, meg egy év múlva én is száműzetésbe mentem volna, Isten tudja, hova, tehát elbúcsúztunk. Nem gondoltam, hogy valaha az életben még minket összehoz valamilyen formában a sors.

Már otthon rendszeresen járattam szovjet folyóiratokat, újságokat. 1962-ben az *Ogonyok* című folyóiratban olvasom, megjelent Szolzsenyicinnek egy kisregénye, az *Ivan Gyenyiszovics egy napja*. Hát én rögtön láttam, Jézus Mária, ez a Szása, ez az én barátom. És

akkor rögtön írtam a *Novij Mir* folyóiratnak – nekem akkor az nem járt –, hogy adják meg a címét. És így fölvetük a levelezési kapcsolatot. Utána én persze előfizettem a *Novij Mir*-re, ahol jelentek meg dolgai. De hát nem volt olyan sima az élet. Mert Szolzsenyicin egy nyílt levéllel kilépett a negyedik írókongresszus elé '67 májusában, és attól fogva ő meglehetősen üldözött emberré vált. Akkor meg is szakadt a

kezembem, a fronton estem szovjet fogságba, kvázi a szovjet nép ellensége gyanánt, és az orosz nép barátja lettem, átlagon felüli műveltségre tettem szert, olvasottságra, orosz irodalom, történelem stb. Hát ez a rendkívüli fejlődéstörténetet őket érdeklí. Mondtam az elvtársaknak, hogy tőlem ne kívánják, hogy megírjam, mert hiszen én a szenvedő orosz népet szerettem, az orosz klasszikusokat szerettem meg,

levelezésünk, őt '69-ben kizárták az írószövetségből, '70-ben nem vehette át a Nobel-díjat, és '74 februárjában pedig ugye a *Gulag szigetcsoport* miatt egyszerűen kizsupolták a Szovjetunióból. No itt kezdődött a történet következő fejezete.

RÓZSÁS ELVTÁRS! MAGA MEGÍRJA AZ ANTI-GULAGOT

Megengedték az első feleségének, akitől elvált, de aki Szolzsenyicin életrajzán dolgozott, hogy eljöjjön hozzám ide, Nagykanizsára látogatóba, hogy – hát három évet töltöttünk egy lágerben – Szolzsenyicin lágeri életével kapcsolatban adatokat szerezzen.

És miközben itt volt Natalja Reszovszkaja nálam, megjelent a moszkvai APN kiadótól – ez ugye magyarul a Kossuth Kiadónak felelne meg – a főszerkesztő-helyettes és egy szerkesztő, hogy írjam meg számukra az emlékirataimat. A kilenc év történetét. Ugyanis ők szeretnék látni az én fejlődéstörténetemet, hogy én fegyverrel a

én nem lettem marxista, nem lettem bolsevista, és nekem a kilenc év alatt soha nem volt jó dolgom, tehát nem sok jót írhatok. De, de, csak írjam meg, mondták a szovjet elvtársak.

Utána jöttek a magyar elvtársak, és azt mondták, ők már magyarul, hogy Rózsás elvtárs, maga megírja az emlékiratait, az anti-Gulagot. Maga a könyvében megírja, hogy nem volt olyan rossz a lágerekben, mint ahogyan a maga barátja, Szolzsenyicin írja a műveiben, mert hiszen itt van egy magyar, aki átlagon felüli műveltségre tett szert a lágerben. De elvtársak, én egy külön alak vagyok, aki ahelyett, hogy a konyha körül koslattam volna fagyos sárgarépaért vagy káposztáért, a könyvtárszoba körül koslattam. Engem ne mérjenek az átlaghoz. Nekem nyomorúságos sorsom volt amellet, hogy a betű után szaladtam. Nem tudok én jót írni. Addig-addig, amíg meg kellett írnom az emlékirataimat, de én a lelkiismeretemre hallgatva írtam meg.

Mi következett? Elvitték tőlem a kéziratot, persze évek múltak el közben, ez '74-től '78-ig zajlott, és akkor

sebbel-lobbal jöttek vissza a magyar elvtársak, hogy, de Rózsás elvtárs, ez még szörnyűbb, mint amit Szolzsenyicin írt. Arról is szó volt, amikor itt jártak az APN-től, hogy először ez Olaszországban fog megjelenni, a Rinascita kommunista kiadóval már meg van kötve a szerződés a könyvemre. Én ezeket akkor nem értettem meg, ezért előreszaladok az időben.

'93-ban Moszkvában voltam, mikor arról volt szó, hogy kiadják a könyveimet, és ott irodalmárokkal találkoztam. Volt irodalmi estem, részt vettem egy Gulag-konferencián, sajtókonferenciát tartottam. No, ott a barátaim, az irodalmár barátaim elmagyarázták: János, ha te ezt a marhaságot megírod, amiért neked nagy pénzt fizettek volna, azt oroszul nem lehetett volna kiadni, azt a hazugságot, azzal a külföldet kellett volna megegetetni, mert hisz a *Gulag szigetcsoport* addig csak külföldön jelent meg, tehát a nyugati olvasót kellett volna a te könyveddel elkábítani. Azért jelent volna meg olaszul.

És hogy miért mondták azt, hogy ez szörnyűbb, mint amit Szolzsenyicin írt? Szolzsenyicin hatalmas munkákat írt, történelmi háttérrel. A *Gulag szigetcsoport* az egyszerű olvasó számára szinte megemészthetetlen. A számadataival, a perekkel, a nevekkkel és egyáltalán a történelmi vonzatokkal. Ez a történészek, a szovjetológusok és azok számára íródott, akik azt a kort kutatják. De a te könyved egy egyszerű kisembernek a könyve, akiből több millió gyötrődött a lágerben. A hétköznapi olvasó a te könyvedből plasztikusabban, közelebbről megismerkedik a lágerek világával, mint ha azt olvasom, hogy Kirovot 1934. december elsején meggyilkolták, s csak a Kirov-ügyben húszezer embert kivégeztek, kétszázetret a Gulagra vittek. Hatalmas szám, döbbenetes, de nem látszik mögötte az ember. A te könyvedben a kis gyötrődő emberkének a sorsa viszont plasztikusan le van írva, és az az olvasóra nagyobb hatást gyakorol. Ezért mondták, hogy de Rózsás elvtárs, ez szörnyűbb, mint amit Szolzsenyicin írt. Nem írtam meg azt a könyvet, amit belőlem ki akartak passzírozni.

Az én megmentőm Gorbacsov volt, anélkül hogy tudná, hogy létezem. Ugyanis amikor már nagyon szorult a nyakam körül a hurok, jött a peresztrojka meg a glasznosztj, és jött Gorbacsov. És akkor kezdtek enyhülni az idők. Amikor Münchenben megjelent a *Keserű ifjúság* első része, akkor még

a szőnyeg szélére állítottak és megdorgáltak. Mikor másik évben megjelent a második kötet, akkor már nem hívatott senki, és a tőlem elkobzott kéziratokat pedig '89 októberében visszaadták.

MAGÁBÓL NEM CSINÁLUNK MAGYAR SZOLZSENYICINT

Döbbenetes volt számomra, hogy 1975. február 19-én hangzott el először az én nevem a Szabad Európa Rádióban. Szolzsenyicin, amikor '74-ben decemberben Stockholmban átvette a Nobel-díjat, sajtókonferenciát tartott, és többek között megemlítette, hogy neki van Magyarországon egy barátja, Rózsás János, akit üldöznek, hogy nyi-

latkozzon ellene. Hát a mai napig meg vagyok döbbenve. Honnan tudta, hogy őmiatta engem idehaza atrocitások érnek, ez a mai napig titok a számomra.

Na most amikor súlyosra fordult a dolog, mert hát ugye voltak fenyegetések is, mondanom se kell, a KGB részéről, akkor a kapcsolat révén megírtam, hogy mi a problémám. Ő válaszolt, hogy azonnal jelezsek, ha súlyosra fordul a dolog, s ő az egész világot föltrombitálja, szétkürtöli az én érdekemben, ha valami lesz, de idáig nem fajult a dolog. Mert a '80-as évek elején megmondták az elvtársak, hogy vegye tudomásul, magából nem csinálunk mártírt, magából nem csinálunk magyar Szolzsenyicint. Tehát ha

nem is tudták, hogy én titokban kapcsolatban vagyok Szolzszenyicinnel, azért érezték, hogy Szolzszenyicin barátját nem szabad kidobni a harmadik emeletről, vagy egy autóbusz vagy egy teherautó nem gázolhatja halálra. Azért azzal vigyázni kell.

LÁGERBÍRÓSÁG

A parancsnokság örökké rettegett, hogy ezek a fasiszták mikor esküsznek össze, mikor találnak ki valamit, s önmagukat ijesztgették. (Hát ezek a fasiszták olyan békés emberek voltak, hogy kevesebb bajuk volt velük, mint a köztörvényesekkel, mert azok aztán

végképp zabolátlanok voltak.) És sok embert beszerveztek spiclinek. Megtették valamilyen beosztásba, vagy egy tányér leves, szóval valami miatt egy tál lencséért beszerveztek embereket spiclinek, hogy figyeljék a többieket és jelentsenek.

A lágerben az ember alig mert egymáshoz őszintén szólni, mert sose tudtuk, hogy a közelben ki hallgatózik. Ezért volt nagy érték Szolzszenyicinnel a bizalma irántam, amikor a spiclik ott jártak körülöttünk, és ő nekem mert beszélni olyan dolgokról, ami a lágerben bizony külön büntetést vont volna maga után.

Ugye tudjuk jól, hogy Ukrajna le akart válni Szovjetunióról, és 1944-től

'52-ig tartott az ukránok harca, amit Sztjepan Bandera vezetett. Ezek nagyon komoly katonai erőkkel folytak, és a végén 1950-ben törte le az NKVD hadserege véglegesen az ukrán szabadságharcot. Na most, az ilyen banderistákat odahozták hozzánk, 25 évre elítélten elég sok került belőlük a lágerbe. És amikor ezek a banderisták látták, hogy nálunk micsoda fojtó a levegő, elhatározták, hogy megtisztítják. Ezekben az újdonsült ukránokban, akiket az erdőből hoztak oda, még volt tetterő. Mert mi, öreg lágeristák – igaz, hogy én 26 éves voltam, de akkor már nyolcadik éve ültem – megtört emberek voltunk ahhoz, hogy legyen bennünk kurázi a védekezésre vagy leszámolni a banditákkal, spiclikkel. De ezek a frissen, erdőből jött ukránok azt mondták, hogy na, ennek mi véget vetünk.

És akkor maguk közül, ahogy nekem ezt elmagyarázták, bírósgot alakítottak, ügyészséget, nyomozóhatóságot. És keresték, kutatták, nyomoztatták, hogy kik azok, akik gyanú alá esnek, hogy spiclik, árulnak, jelentenek. Vagy pedig túlságosan kegyetlen brigádvezetők, és ehhez hasonló. Tehát a lágeri életet megkeserítik.

Ha egy emberről kiderült, hogy spicli, összeült a bíróság, a nyomozók leadták az adataikat, hogy milyen megfigyeléseik alapján merül fel ez a gyanú, utána az ügyészek megállapították, hogy hát akkor halál rá, a bíróság ezt kimondta. Na most a spiclinek a kivégzésének a módja, volt egy nagyon érdekes fogás a részükről. Ugyanis valakinek ezt az embert el kell tenni láb alól. Késsel, baltával, szekercével, téglával vagy amivel éppen az életének a végére pontot tud az illető tenni, de ezt ki kell végezni. A kivégzésre, a hóhérmunkára kiszemeltek egy olyan személyt, akire ugyan rávetődött a gyanú árnyéka, de nem volt bizonyítható, hogy tényleg spicli, a viselkedése megkérdőjelezhető volt. Akkor erre az illetőre ráparancsoltak, hogy te a Fjodor Mihajlovicsot kivégzed. Ha nem végzed ki, folytatjuk a nyomozást, és lehet, hogy a te életed végére is pontot teszünk. De ha kivégzed, megszüntetjük a nyomozást ellened. Na most az ilyen emberekkel végeztették ki.

'51. július 21-én, akkor végezték ki a láger főszakácsát, két csecsen halálra szurkálta, ez nyitotta meg a kivégzések sorát. '52 januárjáig 83 embert végeztek ki ily módon. Volt, amikor a láger politikai tisztje szeme láttára szúrták le. Mert volt, aki felfedte

magát. 25 évre el volt ítélve, abból már kettőt kitöltött, nem érdekelte. Hát új-rakezdte a huszonötöt, ugye.

LÁZADÁS A LÁGERBEN

Ezek a spiclik bemenekültek a börtönbe. Igen ám, de a parancsnokság se volt rest. Úgy szemelgette ki, hogy ki lehet az ukránok közül az, mert akkor már ők is megtudták, hogy dolgozik egy föld alatti bíróság, ki lehet az, aki itt tevékenykedik. És bevitték ukránokat. És ezekkel a spiclikkel kínoztatták. Na most a híre kijött a lágerba, hogy vallatják, kínozzák a spicliket a bevitt ukránokat, akik valószínű fejesek voltak ebben az egész akcióban. És ekkor tört ki, '52. január 22-én, az 1905-ös véres vasárnap évfordulóján – ugye 13 napos késés a naptárban – a lágerláadás. Amikor megrohmozták a börtönt, és el akarták kapni a bent lévő spicliket, de olyan erős volt a kőbörtön, hogy nem lehetett behatolni. Közben jött a katonaság, lőttek is, leverték a lázadást.

A Szolzsenyicinék barakkja a láger egyik sarkában volt, attól távolabbra a börtön, közöttük még a parancsnokság épülete, tehát nem volt rálátásunk a kőbörtönre. Meg nem is gondoltunk semmire. Este sötét volt már. Egyszer csak rohannak az étteremből a barakk

lakói, és mesélik, hogy nagy a zűrzavar, a láger lakossága megtámadta a börtönt, méghozzá úgy, hogy annak öt méter magas deszkakerítése volt, és bontják a kerítést, és próbálnak az épülethez odajutni.

Riadóztatták a katonaságot, és az bejött, és a fejek fölött lőtt. Fabarakokban laktunk, és az emberek feje fölött lőttek a géppisztolyokkal, be a barakkokba. Úgyhogy a priccseken lévő emberek közül lőttek agyon hármat, utána pedig jöttek a börtönőrök, és vaspálcával verték az embereket. Kit fejbe, kit így, kit amúgy. Így is keletkeztek halottak, agyonverték. Meg egy magyar fiúnak eltörték a karját, meg mit tudom én, micsoda. Tehát nagyon sok halott áldozat nem volt, csak talán 10-12, három lőtt volt a barakkokban, a priccseken, meg akiket agyonverték.

De akkor engem már a barátaim nem engedtek ki a barakkjukból, nem mehettem vissza a saját barakkomba, mert az a láger túlsó felén volt. Nekem egy börtönőrök által hajkurászott embertömegen keresztül kellett volna hazaverekedni magamat, tehát én éjszákára ott maradtam a Szolzsenyicinék barakkjában. Hát most akkor a Szolzsenyicin el is követett egy hőstettet. Mert az történt, hogy mindenkinek le kellett vetkőzni, jött a parancsnok, mindenki vetkőzzön és fekdjön le.

Volt Szolzsenyicin fölött egy üres fekhely, ahová én fehéreneműre vetkőzve lefeküdtem, takaróm nem volt, de adtak ilyen vattás kabátokat, amivel én színleltelen lefeküdtem. Jött a börtönőrök parancsnoka, és szobáról szobára ment, s kérdezte, hogy van-e valaki idegen itt, mire Szolzsenyicin azt mondta, hogy csak a saját embereim vannak itt.

De amikor már mindent letörtek és mindent elcsitított a parancsnokság, akkor büntetőetap rabszállítmányokat vittek el tőlünk rézbányába. Szolzsenyicin is belekerült volna ebbe az etapba. Tudniillik egyik este jön be az egyik brigádtársam, „na János, kapaszkodj!” Mert ugye szedték össze az embereket, és szállították el. „Kapaszkodj, most szedik össze az írástudókat.” Tudniillik a lázadás, mert az a szovjeteknél egy izé volt, hogy annak mindig kell szellemi irányítójának lenni. És akik a lágerben intelligensebb emberek voltak, meg hát a saját fejükkel gondolkodtak, azok gyanúsak voltak. Én is írástudónak számítottam, meg könyvtárlátogatónak, tehát lehettem volna én is az egyik szellemi előkészítője a lázadásnak, de szerencsére nem kerültem bele az etapba. De ezt nem mesélem el. Nekem volt egy becenevem, amit ismertek a lágerben, de a saját családi nevemet nem ismerték, lehet, hogy nem tudtak engem beazonosí-

tani. De Szolzsenyicint el akarták vinni. Viszont ő akkor esett át egy hasműtéten, egy rákos hasműtéten. A műtétet egy magyar orvos végezte, Várkonyi Ferenc. Ő mentette meg Szolzsenyicin életét '52 februárjában az ekibasztuzi táborban.

AZ ÍRÁSTUDÓ

Az én kezemben úgy állt a szerszám, hogy sírni tudott volna. Tehát a normát én nemigen teljesítettem. De mivel én voltam az írástudó, nekem megbocsátották, ha a normát nem teljesítettem, mert nekem azért a papírmunka volt az én esetem. Úgyhogy voltaképpen azt, hogy életben megmaradtam, részint annak köszönhettem, hogy nem dohányoztam, részint, hogy nem voltam veszekedős, szóval úgy elvoltam a többiek között, tehát nem hívtam ki magam ellen a többiek haragját, meg tűrőképes voltam. Meg az írástudásom. Mert azt becsülték. Meg szükség volt rám mint írástudóra. És volt olyan, amikor például nekem kellett írnom, hogy a többieknek mennyi a teljesítménye. Hát, tízkilós nagykalapácsot emelgetni, vagy írni azt, hogy a többi mit teljesít, azért az nagy különbség.

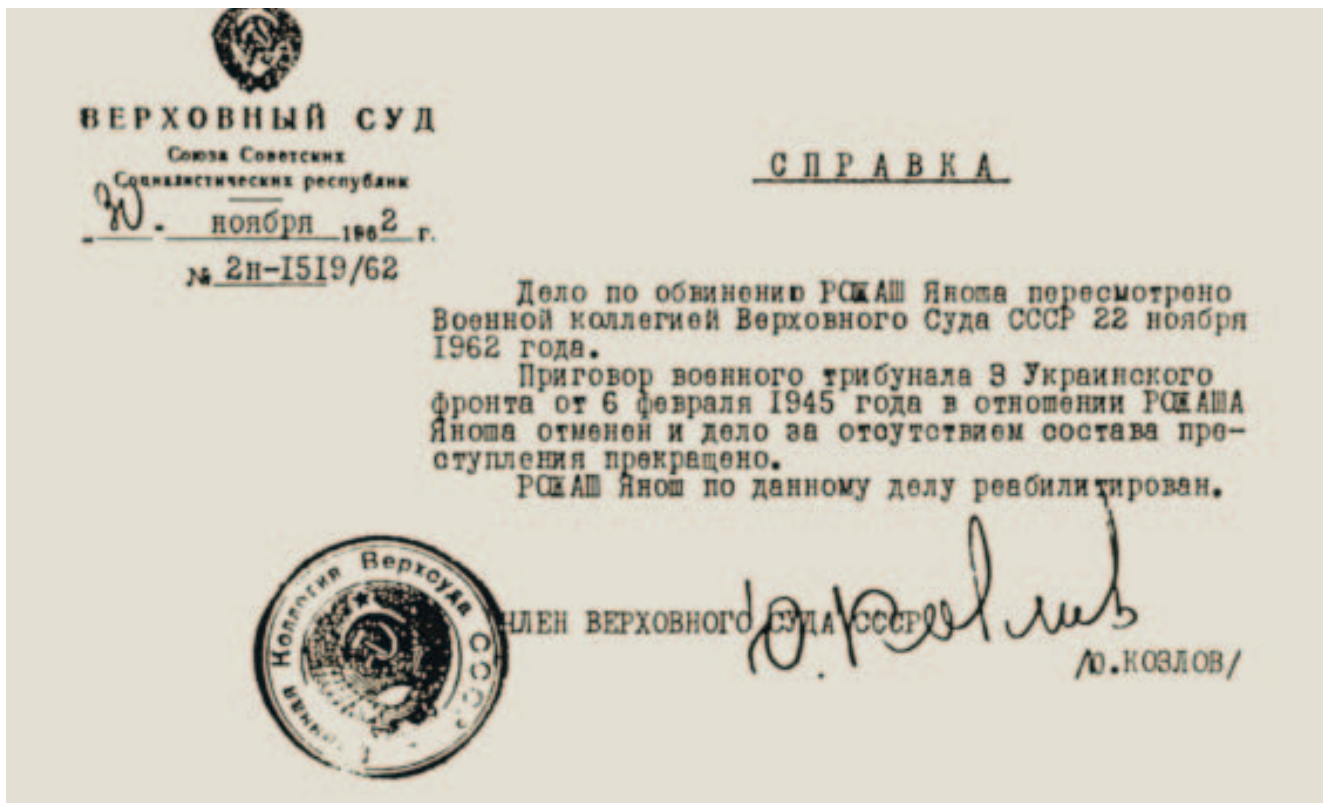
Én nemcsak a könyvek után futotam, hanem a papír után is. Mindig

írni, jegyzetelni szerettem volna, csak papírhoz nagyon nehéz volt hozzájutni. Ha hozzájutottunk egy cementszákhoz, ugye azt fölszabta az ember, és abból például '46 nyarán varrtam egy kis imakönyvet. Kis noteszzerű imakönyvet, amibe leírtam az imádságot, a templomi énekeket, meg leírtam egy-két apróságot. És ezt a kis imakönyvet rejtettem magamnál. Az később elveszett, egy másikat is írtam.

Különben tiltott volt a papír, ceruza, de nekem mindig volt. Ugyanis egy rab megtanulja a lágeri életnek a túlélhetési fogásait. Például gimnasztyorkában jártunk, vagyis katonai blúzban, és annak két mellzsebe volt. És minket reggel, este motoztak kifele-, befele. Körbetapogatták a ruhánkat. Nem akadt olyan marha, aki ebbe a zsebbe valamit bele mert volna tenni, mert az szem előtt volt. Én évekig itt hordtam a ceruzacsonkot meg a papírfeljegyzéseimet, mert mindenhol megtapogattak, de az őrra előtt ezt a zsebet nem nézte meg, mert ki mer oda valamit tenni. Erre rájöttem, hogy ezt nem nézik meg. Meg a barakkban is. Mindig olyan helyre költöztem, felső sarokba, hogy a fejem alatt nekem, a matracom alatt, amikor már volt, akkor is tele volt papírral. És minden évben hatalmas motozás volt, május elseje, november

hetediké tájékán, de nem akadt katona, aki oda föl a sarokba, legsarokba a priccse fölmásszon és még a legbelső sarkot is megnézzé. Úgyhogy akárhogy felforgatták a barakkot, az én papírjaim megmaradtak a legfelső sarokban.

A túlélésben sokat segített a túrni tudás és a hit. Az istenhit, az imádság. És beletörődtem a sorsomba, *fiat voluntas tua*, legyen meg a te akaratod, ha itt kell pusztulnom, legyen meg. Bíztam abban, hogy a jó Isten gondomat viseli. És még egy, ami nálunk, magyaroknál különösen szembetűnt. Egyrészt az ártatlanság tudata. Én nem tudom elképzelni, hogyha én öltem, gyilkoltam, raboltam volna, és nekem azzal kellett volna élnem. A másik, hogy a hazánkért szenvedünk. Ugye minket, leventéket hazafiasságra neveltek, hazaszeretetre, a hazánkért való áldozatkészre és hitre. És ez a hazaszeretet, a hit és az ártatlanság tudata, az segített bennünket, hogy a lelki egyensúlyunk el ne vesszen. Természetesen Isten kegyelméből sok-sok szerencsés momentumnak, helyzetnek kellett ahhoz lenni, hogy túléljük. Meghalt olyan is, aki hitt és remélt, és vállalta a sorsát, és Isten akaratába beletörődve élt, de sajnos jött egy betegség, vagy jött egy olyan baleset vagy egy alkalom, és elpusztult. Mint ahogy nem mindegyik dohányos ember kap

**Szovjet Szocialista Köztársaságok
Szövetsége Legfelsőbb Bírósága**

1962.11.30.
KN-1519/62

IGAZOLÁS

A Szovjetunió Legfelsőbb Bíróság Katonai Kollégiuma 1962. november 22. napján megvizsgálta Rózsás János ügyét. A 3. Ukrán Front Hadbíróháza által 1945. február 6. napján Rózsás János ügyében hozott ítélet megsemmisítve, az ügy büncselekmény hiányában lezárva. Rózsás János a fenti eljárás alól felmentve.

Kozlov J.
A Szovjetunió Legfelsőbb Bírósága tagja

tüdőrákot, de nagy az esélye rá, ugyanúgy nem mindegyik hívő lélek élte túl a fogságot, de nagyobb esélyünk volt, hogy meg ne zavarodjunk, vagy egyáltalán, el ne veszítsük a talajt a lábunk alól. Ehhez a hitre, hazaszeretetre és az ártatlanság tudatára nagy szükség volt. Meg az, hogy az ember elfoglalja magát. Nem mindenki volt ilyen papírmániákus, mint én. Hanem fúrtak, faragtak, ügyesek voltak, cigarettaszipkát csináltak, vagy dóznit meg ilyeneket, és akkor eladták. Vagy rajzolni tudtak jól, lerajzolták vagy lefestették a lágerparancsnokot, hát az már abban a lágerben életmentő dolog volt. Tehát aki valamit tudott, az csinálta.

Különben a magyarok nagyon élelmesek voltak. Furcsállották az oroszok, azt mondták, hogy ti, magyarok olyan élelmesek vagytok, mint a zsidók. Tudniillik minden magyar, aki életben maradt az ötvenes évek után – mert '50-ig nagyon hullott a nép mindenhol, az ötvenes években már konszolidálódott a lágeri helyzet –, kitűnt valamivel, valami ügyességgel. Ha mást nem, adni-venni tudott. Voltak köztünk olyanok, aki még a levegőt is eladta az oroszoknak.

ÁLMOMBAN ESTEM HADIFOGSÁGBA

Ugye volt a Horthy-féle kiugrási kísérlet október 15-én, ami nem sikerült, Szálasi vette át a hatalmat, és ő mozgósította mind a maradék népgazdaságot az ország egyharmadán, ami még akkor nem volt megszállva, mind az embereket frontszolgálatra. És mivel Szálasi valamikor vezérkari tiszt volt, tudta, hogy a fiatalok nagyon komoly katonai előképzésben részesülnek a levante révén. A levanték egy részéből alakulatokat képeztek, amiket kidobtak a frontra. Másokból Magyarországon képeztek kiképzésre alakulatokat, vagy kivitték őket Németországba, Ausztriába további kiképzésre.

Én olyan alakulathoz kerültem, amelyiket a frontra dobtak, s fölszereltek bennünket páncélokklökkel. Hát ez egy kalandor dolog volt. A parancsnoksá-

gunk német volt ugye, a tisztjeink magyarok voltak, századosig vagy hadnagyig bezárólag, de azon felül már németek dirigáltak. Az volt az elképzelésük, hogy a mi alakulatunk, 96 főből, hatoljon át a frontszakaszon, menjen a Mecsekbe, és ott, a Mecsek szerpentinjein ritkítsuk meg a Jugoszláviából fölfelé törekvő szovjet páncélosalakulatokat. Ugyanis akkoriban alakult ki Székesfehérvár térségében nagyon komoly tankcsata, és, hogy minél kevesebb tank, illetve páncélos érjen oda az oroszok részéről. Hát ez örülség volt, meg a fegyverünk egy Mauser puská volt, tíz tölténnyel, az ismétlő fegyverek háborújában, meg egy páncélokölő, és a saját civil ruhánkban dobtak át a fronton bennünket. Tehát vádolom a német hadvezetést is. Hogy aztán a Wehrmachthoz tartoztunk vagy hova, a Teremtő, aki tudja. Nem élmeztek bennünket, a falvakban koldultunk élelmet magunknak, szóval nagyon csúnyán bántak velünk a németek.

És átdobtak bennünket a fronton, azt mondták, egy olyan frontszakaszon, ami a leggyengébb. De a legerősebb frontszakaszon dobtak át bennünket, és 24 órán belül fogságba estünk. Bekeveredtünk egy erdőbe. Ott elszakadtunk a parancsnokságtól. A csapat kisebbik része a parancsnokokkal, a németekkel, a rádióssal, összekötővel elment, mi, 58 levante, ott maradtunk az erdőben. Megvirradt, és azt láttuk, hogy a csapat egy része

nincs, mi meg, gyerekek, ott vagyunk az erdő közepén. Lefeküdtünk egy nagy fa alá, december 22-e volt, de mi olyan fáradtak voltunk, és kimerültek, éhesek, szemerkélt a hó, de az minket nem zavart, mert már annyi minden mentünk keresztül. Lefeküdtünk, hogy kialusszuk magunkat, és ha föl-
ébredünk, akkor majd megbeszéljük, hogy mit csináljunk.

Bejött az erdőbe három szovjet katonával. És ránk bukkantak. Úgyhogy én álomban estem hadifogságba. Mire fölébredtünk, addigra foglyok voltunk, de szerencsére – csupa szerencse minden... – köztünk voltak délvidéki fiúk, temeriniek, újvidékiek, akik tudtak szerbül. Tehát amikor azok ránk bukkantak, a sok alvó gyerekekre, a délvidéki fiúk elkezdtek magyarázni, hogy a németek frontra dobtak bennünket, de mi nem akarunk harcolni. A megjedte orosz fiúk is megnyugodtak – három voltak –, mert ugye puska volt nálunk, meg minden, nem tudták, hogy vagyunk felfegyverkezve. Aztán lekísértek bennünket a faluba, s azt mondták, elszedik a fegyvereket tőletek, és elengednek benneteket. Meg akkoriban alakult Vörös János hadserege, odavisznek benneteket.

Sajnos a faluban székel az NKVD-nek a parancsnoksága, Az aztán nem vette viccre a dolgot. Azonnal letartóztattak bennünket, megkezdődött a vizsgálati fogság. Illetve agyon akartak löni, az egyik parancsnok, de hát a másik nem engedte. És akkor egy katonai parancsnokság, illetve haditörvényszék vizsgálata nyomán elítélték bennünket. Kilencet a 65-ből halálra, négyet tizenöt évre, és a többit, az alját pedig tíz évre. Én is az aljához tartoztam.

ÖRÖKÖS SZÁMÜZETÉSSEN

'50-ben tudtam meg, amikor egy ilyen általános adategyeztetés volt, hogy 58. § kilencedik pontjával diverzáns cselekedetért lettem elítélve. Hogy aztán pontosan mi volt a vádiratban, hogy mit csináltam vagy milyen bűntetteket hajtottam végre, vagy csak a büntett kísérlete, nem tudom. 58/9, diverzió, és hát az tíz év meg az örökös száműzetés. Hogyha letelik a tíz évem, akkor se jöhetek haza Magyarországra, hanem megyek örökös száműzetésbe. Ugyanis a sztálini időkben akit politikai paragrafussal, tehát az 58-assal ítélték el, nem térhetett vissza európai lakóhelyére. Urálon belül nem kerülhe-

tett. De ez vonatkozott minden rabra. Szovjet állampolgárok lettünk, tehát nem az, hogy magyarokról van szó, hanem politikai elítéltekről. És mentek örökös száműzetésre, Távól-Kelet különböző vidékeire.

Például a mi lágerünkben akkoriban Habarovszk vidékére vittek, mert onnan írtak vissza a lágerből, hogy ott vagyunk. Szabadultak lengyel barátaim, akik azt mondták, hogy ne búsulj, majd ha jössz utánunk, mi már arra helyre vergődünk, és segítünk téged is a szabad életben – száműzött szabad életben – Távól-Keleten elhelyezkedni. Tehát tudtam azt, hogy én soha, nem-hogy Magyarországra, de Oroszország európai részébe sem tehetem be a lábamat. Nekem ezzel számot kellett vetnem, és ebbe bele kellett törődnöm. Még abba is bele kellett törődni, hogy mi, külföldiek, nem levelezhetünk. '53-ban itt, a kertünk alatt robogott a vonat Kanizsára, és én nem tudtam, hogy mire jövök haza. '44-től '53-ig nem tudtam, hogy mi történt a családdal, és kit találok meg. Mert az ember akkor már mindenkit eltemetett, bennünket már úgysem várnak haza, mi már senkinek nem hiányzunk. Az ember megpróbálta magát megagítani, hogy már úgyse kellek senkinek. És ha hazajövök, akkor mit találok? Szóval az döbbenetes volt. Nagy idegfeszültség volt az a tudat, hogy most kell majd szembesülnöm azzal, hogy mi vár itthon. A jó Istennek legyen hála, hogy az én szüleim túléltek. Testvéreim is. Apám is volt fogságban, de ő hamarabb hazajött. Volt a családnak háborús vesztesége, de a kicsi, kis család, az megmaradt. De ezt én nem tudtam, amíg le nem szálltam a vonatról. Szóval ez szörnyű volt. És ezt mind túl kellett tudni élni, mind el kellett tudni viselni lelki erővel.

Azt, hogy én szovjet állampolgár vagyok, én azt nem tudtam. Ugye, nekünk fogalmunk se volt, hogy mi címen, jogon ítélték el. Hisz még az elítélés alkalmával is történt egy kis bal eset. Mert jó, a hatvanötötől minket, hármunkat elválasztottak, áttettek egy másik bírósághoz, egy szigorított bírósághoz, de ezt hosszú lenne elmesélni. Hároman ültünk a vádlottak padján. És azt vártuk, hogy halálra ítélnék bennünket, mert tudtuk, hogy szigorított bíróságra tettek át. És mikor az öreg ruszin asszony azt mondta, hogy rosszak voltatok, mentek Szibériába, egyből jókedvünk kerekedett. És akkor figyelmeztettek, hogy illik a bíróság

előtt komolyan viselkedni. Hát gyerekek voltunk. Amikor megtudtuk, hogy nem végeznek ki bennünket, hanem csak tíz évet adnak, akkor azt mondtuk, mi címen ítélték el ezek bennünket. Akkor már úgy magunkban, három ott a vádlottak padján, nagyon kezdtünk fickósak lenni. És ránk szóltak, hogy illik komolyan viselkedni a bíróság előtt. Tehát mi nem vettük komolyan, hogy mi címen ítélnék el, mert ép ésszel ezt még gyerekekfejjel se lehetett felfogni.

Aztán később az történt, hogy ugye a háborúnak még nem volt vége. És az oroszok azt mondták nekünk, hát nekem ugye, én beszéltem velük, hogy hát János, ha a háborúnak vége lesz, titeket, külföldieket hazaengednek, hát mi címen tartanak itt benneteket. Az oroszoknak is szöveget ütött a fejükbe, hogy mit keresünk mi, idegen állampolgárok. És abban bízunk, hogy vége lesz a háborúnak, akkor majd, hát minket hazaengednek. Vége lett a háborúnak, a köztörvényesek amnesztiát kaptak, a fele láger kiürült, de a politikaiak maradtak. Egy kis ukrán asszony azt mondta nekem, János, vedd tudomásul, hogy a tíz évedet le kell töltened, mert Sztálin életében politikai elítélt amnesztiát nem kap. Számíts arra. Tehát '45 nyarán szembesülnöm kellett azzal a tudattal, hogy nem engednek haza.

És ugye közben volt '47, amikor harmincéves volt a Szovjetunió. Na talán erre a jubileumra elengednek. '49-ben az öreg tollfosztó Sztálin 70 éves lett. Na talán a születésnapján. Nem volt amnesztiát a politikai elítélteknek semmilyen címen. Hát a halála váltott meg bennünket.

SZTÁLIN-KÉP FEKETE SZALAGGAL

1953-ban Sztálinról ugye csak rosszat hallottunk, mert akkor folytak az orosperek, és akkor zsidótlantították Moszkvát. Tudtuk nagyon jól, hogy rendkívül antiszemita beállítottságú Sztálin, és eljárásokat kezdett a zsidók ellen. És nem tudtuk, hogy most mi történik, hogy mi lesz, hogy lesz, tehát vártuk a fejleményeket, mert ugye mindig voltak tisztogatási hullámok.

Március 4-én dolgozom a vasöntődében, és akkor jön ki hozzám a magyar munkatársam, hogy tedd le a nagykalapácsot – akkor éppen vasat törtem, ócskavasat –, képzeld, bejött a szabad brigádvezető, és azt mondta,

hogy minden órában beolvassák Sztálin egészségi állapotáról az orvosi jelentést. Sztálint elsejéről másodikára virradóra érte az agyvérzés, vagy megfojtotta a Berija, nem tudom, sok mindenről beszélnek, és az orvosi közleményt 4-én kezdték kiadni a halálával kapcsolatban, és 5-én este 9 óra 58 perckor meghalt. Hát ugye én nem voltam ott, ez a hivatalos verzió. Tehát mi akkor már éreztük, hogy hát, ha erről az emberről, akit Istennek tartanak, és ő is úgy érzi, hogy Isten, ha erről orvosi jelentést adnak ki, itt már nagyon nagy lehet a baj.

És akkor, mivel a szabadokkal vegyesen dolgoztunk, azok hazamentek, hallgatták a rádiót, hozták a híreket, hogy nem jól van, vérkeringése itt leáll, ott leáll, mája, meg mit tudom, mi csoda – hát, ugye, mi nagyon aggódtunk érte. És 6-án reggel, mikor mentünk ki munkára, a szabad lakótelepen már fekete zászló meg Sztálin-kép fekete szalaggal, rájöttünk, hogy bekövetkezett a vég. És hát az örök is meg voltak döbbenve, mert mikor kimentünk a kapun, és a szabadok lakótelepéhez, a száműzöttek lakótelepéhez értünk, és megláttuk a feketét, akkor fölhördült a munkáscsapat, és az örök nem szóltak ránk. Máskor ilyenkor már levegőbe lóttak volna. Akkor számítottunk másodszor szovjet állampolgároknak.

Ugyanis 1945. május 9-én, amikor vége lett a háborúnak, 10-én fölállították a tribünt, és nagy beszédet tartott a lágerparancsnok, aminek az volt a lényege, hogy dolgozzunk szorgalmasan és bűneinket váltsuk meg munkával. Másodszor szovjet állampolgárok akkor lettünk, amikor március 8-án, vasárnap, 9-én, hétfőn volt a temetés, kitették az asztalt a láger közepére, pirossal leterítve, kijött a lágerparancsnokság gyászba öltözve, és egy órnagy fölállt az asztalra, és a Fő térre csődített rabok tömege előtt fölolvasta a Központi Bizottság határozatát Sztálin haláláról, mert egy szovjet vezető, amíg a Központi Bizottság azt meg nem állapítja, addig nem halott. Hát tudjuk, ezt már tapasztaltuk Breznyevnél is, hogy akkor halt meg, mikor a Központi Bizottság kihirdette, határozatot hozott róla. Na most ezt a határozatot fölolvasták előttünk március 8-án. Hát persze mi nagyon jól viselkedtünk, levetett sapkával kellett, a kopasz fejünk fázott, de sapka nélkül kellett végighallgatni a határozatot, és kezdtünk reménykedni.

Mikor másnap a temetés volt, akkor a brigádoknak össze kellett jönni egy helyen, és egy szabad párttag ügyelt, hogy komolyan viselkedjünk, amíg a temetés folyik, és szólnak a kürtök meg a szirénák. Mert ugye Moszkvában 12 órakor temették el a Mauzóleumba, az Magyarországon délelőtt 10 óra, nálunk délután 3 óra volt. Minden hangjelzővel kürtöltek, de valahogy az ember érezte, hogy ez jelent valamit. Ez mégiscsak a szabadulást jelenti.

9-én eltemették Sztálint, 27-én megjelent egy általános amnesztia közbüntényesekre. Hát az utódai követték megint azt, hogyha valami nagy esemény van, akkor abban a pillanatban meg kell nyitni a lágerkaput a banditák előtt. Van egy olyan szovjet film, hogy '53 *hideg nyara*. Az arról szól, hogy amikor a köztörvényeseket rázúdították a birodalomra, egy rémuralom következett a szovjet városokban, falvakban, amíg ezeket a banditákat újra össze nem szedegették és lágerbe nem vitték. Föl voltunk háborodva, hogy hát már megint ezeknek áll a zászló. Az amnesztia, ami vonatkozott a közbüntényesekre, vonatkozott azokra a politikaiakra is, akik öt évnél kevesebbet kaptak. Akkor derült ki, hogy a mi ötezer fős lágerünkben összesen nyolc olyan személy volt, aki csak öt évre volt ítélve. Mi, akik tíz évre voltunk ítélve, körülbelül kitéttük a láger 20 százalékát, a 80 százalékát pedig a húsz-huszonöt évre ítélték tették ki.

'53. június 17-én hívták a külföldi állampolgárokat a politikai tiszthez azzal, hogy készüljünk fel arra, hogy minket innen más táborba visznek. Akkor derült ki, mert ugye ez politikai tábor volt, egyik barakkból a másikba menni nem volt szabad, pontosan nem tudtuk, hogy hányan vagyunk magyarok, akkor derült ki, hogy az 51 külföldi állampolgárból 27 volt a magyar. Mi sajnos nagyon túlreprezentáltak voltunk. Legalább annyira túlreprezentáltak voltunk a lágerben, mint a baltiak vagy az ukránok.

Megkezdődött az elszállítás, és legutoljára minket, magyarokat indítottak útnak, június 26-án. Na most a lágerparancsnok búcsúzóul tartott egy kis beszédet. 27-en voltunk. Azt mondta, hogy ti, magyarok, olyan jól dolgoztatok a lágerben, hogy én titeket nem tesznek vagonba, hogy leküldjelek Karagandára, hogy ott a szerelvényhez csatoljanak benneteket, hanem én nektek személyvonatra váltottam jegyet.

Két börtönőr és egy tiszt kísér benneteket, hogy vigyázzon rátok.

„ÁDÁZ FASISZTÁKKAL NEM LEHET SZOCIALIZMUST ÉPÍTENI”

Megérkeztünk Lembergbe, örök nem voltak a toronyban, érkeztek a magyarok a birodalom minden részéből. Körülbelül 1500-at szedtek össze. És arról volt szó, hogy úgy készülünk, hogy néhány héten belül bennünket, ha megjön az utolsó szállítmány is Kolimárról, ugye az a legmesszebbi rész, akkor minket átadnak a magyar hatóságoknak. Múltak a hónapok, de a hazaszállítás csak nem volt meg. Már a rádióban hallottuk, hogy a németek mennek haza, meg a Paulust már hazavitték. És a magyarok? És akkor elkezdtek kérdezni a parancsnokot, hogy mi van. Erre a lágerparancsnok azt mondta, hogy baj van veletek, mert Rákosi elvtárs nem akar befogadni benneteket. Azt mondta, ha ilyen fasiszta kontingenst küldenek haza Magyarországra, nem garantálja a szocializmus felépítését. Ha ilyen ádáz fasisztákat rázúdítanak Magyarországra. Ezerötszáz nyomorult embert.

Az orosz örök – már szinte nem voltak őrök, csak kísérek – fegyvertelenül és, mondhatnám, emberségesen búcsúztak el tőlünk. Azt mondták Csapnál, mielőtt átmentünk a magyar keskeny vágányú szerelvényre, hogy gyertek vissza máskor is, szeretettel várunk benneteket, csak ne úgy, mint előzőleg. Tehát valóban nagy volt a kontraszt az ÁVH-sok túlsó parti fogadtatása meg az oroszok búcsúztatása között. Nagyon zokon vettük. Tudniillik elhatároztuk, hogy a *Himnuszt* énekeljük a Tisza hídján, s ha átjövünk, letérdeplünk, s megcsókoljuk az anyaföldet. Ez nem volt. Mert kutyák, golyószórók és ÁVO-sok fogadtak bennünket. Orosz egyenruhában. Mi nem tudtuk, kik ezek, ki ez a náció. Ilyen orosz egyenruhás emberek. Sorba állítottak bennünket, és egy erdős, ligetes részen keresztül vittek bennünket a sóstófürdői üdülőbe, s a fák között mentek az örök meg a kutyák. Ez ugyanaz volt, mint mikor Észak-Urálban a szoliamszki gyűjtőtáborból kísérték bennünket a fairsó lágerbe, és az erdőben mentek a katonák, az erdőszélen, mi meg az erdei csapáson mentünk. Döbbenetes volt újra megélni, hogy az erdő fái között osonnak az örök.

Azt az üdülőt, ahova vittek bennünket, körülfojták a magyar ÁVO-s kato-

nák. Nem csináltak kerítést, hanem 10-15 méterenként állt egy katona. Hát ez erősen irritált bennünket... Persze az emberben benne van a kisördög, meg a bosszúság, meg a méreg. Nem a gyűlölet, hanem egyszerűen az ember tehetetlenségében viccre fogta a dolgot: közeledtünk feléjük, és egymás előtt oroszul beszélünk, hát mindenki tudott oroszul, és megjegyzéseket tettünk az ÁVO-s katonákra. Azoknak a kezében meg a géppisztoly remegett, és nem tudták, hogy kibiztosítsák vagy ne biztosítsák ki, de hecceltük őket ezzel. De mit tehattünk tehetetlenségünkben? Mikor hazajövünk a saját házánkba, és akkor itten mint gonosztevőket, úgy fogadnak bennünket.

Megérkezésünk után hívatnak a parancsnokságra, hogy mondjuk meg, hogy milyen címre akarunk hazamenni. Nos, az én szüleim 1935 óta ebben a házában laktak, és én is hetven éve ebben a házában lakom. Azt mondtam, Nagykanizsára, Csengeri utca 52-es szám alá szeretnék hazamenni. Jó. Nálam a dolog ezzel, hála Isten, le is zárult. Két hét múlva kezdtek egyeseket hívogatni, hogy nem jó a cím, amit megadott, mondjon másikat. Most képzelj el, ha valaki megadta a feleségének a címét, akit otthagytak nem tudom, hány gyerekkel. És erre azt mondták, hogy nem jó a cím. Hát gondolkodóba esett. Megadta a nővére címét, vagy megadta a szülei címét, szóval valamit megadott. De volt, akit harmadszor is hívatnak, és azt mond-

ták neki, hogy egyik cím se jó, maga majd munkásszállóra megy haza Magyarországon, kijelölt lakhellyel.

IGAZÁN ITTHON VAGYOK?

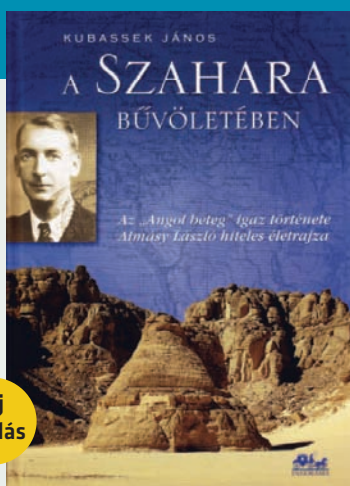
Mondták, hogy indítanak bennünket, és a legtávolabbiakat indítják el legelőször, Vas, Zala, Somogy. Tehát elsőnek minket hívtak. És akkor oda kellett egy asztalhoz járulni, ahol adták az igazolványt. Az igazolvány arról szólt, hogy mint volt hadifoglyok tértünk haza. Mert nekünk az oroszok azt mondták, hogy már nem mint elítélteket, hanem mint volt foglyokat adnak át. És idehaza a kormánybiztonság papírján az van, hogy Rózsás János volt hadifogoly a mai napon hazatért. Ezt a papírt kaptuk, egy napi hideg élelmet, harminc forintot, amire azt hittük, hogy hatalmas pénz. És nekem azt mondták, hogy maga Nagykanizsára, Csengeri utca 52. szám alá megy. Ott tudtam meg, hogy valakit én találok idehaza. Akikről én kilenc éve nem tudtam. Ezzel az érzéssel szálltam vonatra, hogy valaki lesz a Csengeri utca 52. szám alatt.

Igen, hát nagyon nehéz megszólalni, pedig erős akarok maradni. Hazajöttünk, és hát a fogadtatásról, arról ne kérdezzetek, mert arról végképp nem tudok szólni, csak egyet próbálok elmondani, torokszorítás nélkül. Hogy odakint örökké azt álmodtam, hogy idehaza vagyok. De olyan természete-

sen, hogy amikor a hajnali vasverés fölébresztett, atyáúristen, még mindig itt vagyok. Na most mikor itthon voltam már egy hete, kirohantam a küsszobából a konyhába, édesanyám, igazán itthon vagyok?

Hazatérésem után három hónappal ki kellett mennem vidékre – akkor még a közlekedés nagyon laza volt –, leszálltam a komárvárosi állomáson, és el kellett mennem Balatonmagyaródra. Kiskomárom és Balatonmagyaród között van egy olyan szakasz, hogy egyik falu végét nem látni, meg még a másikat se. És ahogy mentem – ez történetesen március 15. volt, de akkor ki emlégette '54-ben március 15-ét –, az országút közepén jutott eszembe, hogy én szabad vagyok. Én fölemelhetem a fejemet. Én körbenézhetek. Nem kell hátratenni a kezemet. Ha akarok, megállhatok. Ha akarok, visszafordulok, aztán utána folytatom az utamat. Ha valaki engem azon a kora reggelen a balatonmagyaródi úton látott volna, azt hitte volna, hogy hülye vagyok, vagy örült. Megálltam, körbenéztem, elindultam visszafele, mentem húsz lépést, akkor újra előrementem, újra körülnéztem.

Egyszerűen szoktam a szabad életet. Hogy hazajöttem ide, Kanizsára, a családhoz, és hogy a városban jártam-keltem, valahogy minden úgy természetes volt. De mikor kimentem vidékre, és az országúton egyedül voltam, ott éreztem először szabadnak magamat. (2003) ◆

Új kiadás

KUBASSEK JÁNOS
A Szahara bűvöletében
 Az „Angol beteg” igaz története
 Almásy László hiteles életrajza
 Panoráma, Budapest, 2016

K Ö N Y V A J Á N L Ó

A kötet végigkíséri a kilenc Oscar-díjjal kitüntetett film – *Az angol beteg* – főhőse, Almásy László életútját. Feleleveníti gyermekéveit, első világháborús tevékenységét, IV. Károly király-puccsaiban játszott szerepét.

A geográfus, tudománytörténész szerző – az érdi Magyar Földrajzi Múzeum igazgatója – nyomon követte a 20. század legsikeresebb magyar földrajzi felfedező utazójának életútját. Felkereste Almásy László kalandos pályafutásának európai, ázsiai és afrikai helyszíneit.

Hat évtizeddel Almásy után, 1993-ban expedíciót szervezett a Líbiai-sivatagba, s az első magyarok egyikeként eljutott a

Szahara legnehezebben megközelíthető, legjáratlanabb vidékéire, a Gilf Kebirbe, Vádi Szúrába és az évszázadokon át hiába keresett, Almásy által felfedezett rejtelmes oázisba, Zarzurába, a legendás Vádi Abd el Malikba.

A könyv izgalmas kérdésekre keresett választ. Hogyan lesz az orvosi javaslatra testnevelésből felmentett diákból eredményes felderítő pilóta? Miképpen válhat a bukott diák, az osztályisméltlésre utasított gimnazista világhírű földrajzi felfedezővé? Miért vezényelték Rommel seregéhez Líbiába? Miért került ártatlanul népbíró-ság elé, s hogyan mentették fel a vádak alól?

A szerző több mint három évtizedes kutatásai során keresett választ az Almásyval kapcsolatos kérdésekre, amelyeket világszerte feltettek a film sikere nyomán.

1999-ben az RTL Klub televíziós forgatócsoportja és a szerző végigjárták Almásy menekülési útvonalát az Akabai-szoroson keresztül. Erről az újabb expedícióról is szól a kötet.

A szerző a frankfurti Frobenius Intézetben 2015-ben olyan új, mindeddig publikálatlan eredeti fényképekre és dokumentumokra bukkant, melyek első ízben a kötet harmadik kiadásában kerülnek a nyilvánosság elé.